

A madarak értelméről.

Bizonyára sokan voltak már abban a helyzetben, hogy jó ismerősök, barátok madarat kínált ajándékkul s nem győzte eléggé dicsérni a kis szárnyas énekét, szépségét és elragadtatással beszélt értelmi és érzelmi kiválóságairól.

Barátaink e felfogását rendesen szelid mániának tartjuk, kételkedve mosolygunk rajtuk és képzelgésnek mondjuk azokat a hihetlenségeket, melyeket ez állatokon észlelt tulajdonságokról közölnek.

Én is így gondolkoztam.

Egy napon azonban nagyot dobbant a szívem: a nyitott ablakon egy pintyőke repült be hozzánk s a padló hézagaiba hullott kenyérmorzszát kezdte szedgetni. Olyan kedvesen cselekedte ezt, hogy mindnyájan el voltunk ragadtatva; hamarosan becsuktuk az ablakot, a madarat kalitkába zártuk és hirtelenében elkereszteltük »Bibi«-nek.

A madár sok ideig vad és haragtartó maradt; néha, a mikor kalitkáját kinyitottuk, sebesen kirepült s a lehetőleg legmagasabb helyre szállt: a függő lámpára, a könyves szekrény tetejére. Ebből a pozícióból, melyet ő bevehetetlennek tartott, győzelmes és megvető hangon szólott s e hangokat mindig ismételte, valahányszor elfogatására hasztalan hajszákat indítottunk. Ha azután végre mégis csak kézrekerült, mérgesen csipkedte az elfogó ujját. Egy napon, mikor elmentünk hazulról, ő is kiszökött kalitkájából a nyitva felejtett ablakon, otthagya mindazokat a dolgokat, a mik

máskülönben csábítólag hatottak rája; de este, hazajövetkor, megint csak ott találtuk a függő lámpán gubbasztva; gyufával kellett onnan elriasztani és rendes lakhelyére hajtani. Lassanként mégis csak megbarátkozott velünk, különösen anyámmal, a ki nagyon gondosan ápolta; megismerte anyám hangját, hívására megjelent a kalitka rácsozatánál s onnan pislogott ki rája.

Ismerőseink azt tanácsolták, hogy ne hagyjuk a madarat egymagára, hanem szerezzünk neki hozzá illő társat. Kaptunk is ajándékba egy csizet s elkereszteltük, adományozója tiszteletére, »Laczi«-nak.

Ez a jött-ment madár, alig hogy a kalitkába került, már is uralkodni kezdett s a kegyetlen zsarnok szerepét játszotta. Falánkan evett a kalitka sarkában levő telt csészéből, s a közben figyelemmel kísérte a többi három csészét is s tátott csőrrel, kimeresztett szemekkel s haragtól reszkető szárnyakkal fordult neki, mihelyt Bibi, szintén enni akarván, feléjük közeledett. Mikor beállt az est, nem engedte meg Bibinek, hogy szokott helyét a legmagasabb polczon elfoglalja s így a szegény teremtés csak akkor juthatott oda, a mikor a zsarnok már elaludt. S ez időtől kezdve szegény Bibi gyakran nézett reánk szomorú tekintettel, szakgatott, panaszos csacsogással adván tudtunkra bánatát s mintegy tanukul hívott minket: lássátok milyen szerencsétlen vagyok.

Hogy a szegény madárka baján né-

mileg segítsünk, kinyitottuk neki a kalitka ajtaját, mire ő kirepült, hogy a padlón elszórt magvakat tetszése szerint szedegethesse. Evés után azután megint visszarepült a kalitkába.

Néha hozzánk is közeledett, hogy a feléje szórt magvakat fölszedegesse; máskor felszállt az íróasztalomra, a könyvekre; rám pillantott olykor-olykor de azért nem engedte magát megfogni, se a feléje nyújtott tollszárra vagy vonalzóra nem mert még rászállni.

Mikor végtére meguntuk Laczi fargatlan, durva magaviseletét, oda ajándékoztuk egyik barátunknak, a ki nagyon szerette a madarakat s a kinek több két nembeli csíze volt. De Laczi ott is csak a régi maradt. Alig hogy belekerült a kalitkába, megszokott zsarnoki hajlamai szerint mindjárt uralkodni akart a többiekben; minden edényből csak ő akart enni s e miatt a többiekkel veszekedett. De itt csakhamar mesterére talált; az egyik csíz, a mely, mint első hódító, sértve érezte magát uralkodó jogaiban, nekiment Laczinak, egy dühös koppintással bevágta a jövevény koponyáját, s annyira megsebesítette, hogy Laczi néhány napig élet és halál között vergődött s csakis a fokozott gondoskodásnak köszönhetette, hogy életben maradt. Ettől az időtől kezdve nagyon barátságos természetűvé váltott. Talán ez a sebészeti műtét, melyet akarata ellenére hajtottak rajta végre, épen ott találta, a hol a madár koponyájában a harcziasszellem fészkel? Vagy talán a tapasztalat taníttotta meg arra, hogy az erős törvénye mindig a legjobb törvény?

A mi Bibit illeti, nem akartuk többé kitenni annak, hogy valami durva csíz szomorítsa, azért egy pintyőkehímet vetünk, a mely elődje nevét örökölte. »Nagyon derék egy állat«, mondotta róla a madárkereskedő. Valóban, a madár igen szép volt, s úgy látszott, hogy ő maga

is tisztában lehetett ezzel. Tettei azonban nem igen voltak különbek I. Laczi tetteinél; falánkan evett-ivott s a nőtényt csipkedte. Úgy látszik, hogy Bibi lassan beletörődött sorsába: lopva evett-ivott s megelégedett azzal, hogy a hímet láthatta és énekét hallhatta. A nőtény nemsokára megkezdte a közeledésre a kísérleteket, a miket a hím méltányolt ugyan, de azért még korántsem hagyta fel a csőrével való vagdalkozást.

Időközben azután beállt a fészkepítés szüksége. Mikor egy izben az ablaknál a kalitka közelében varrogattam, Bibi felült egy polczra, reám nézett s élesen és nyújtottan csipogott. E hangból azt következtettem, hogy talán czérnát akar s oda nyújtottam neki néhány szálát, a miket azután nagy sietséggel czípelt a kalitka egyik végétől a másikhoz, hogy valami helyet találjon számukra. Más alkalommal, a mikor közelében álltam s nem volt kézi munka a kezemben, megint az ismert csipogással jött a kalitka rácsához. Ezt arra értettem, hogy szeretne tőlem egy pár hajszálat. Feléje mentem s ő csakugyan vígan tépdeste a hajamat.

Gyakran már kész fészket tettem a kalitkájukba, de ezt ők egyesült erővel szétszedték, a nélkül, hogy helyette mást tudtak volna rakni.

Mihelyt a nőtény egy tojást tojt, azt azonnal együttesen kikóstolták, úgy hogy a tojás héjának a nyomát se találtak. Bibi nem lett háziasszony gyakori csipogása és kifejező tekintete elárulta, hogy vágyódik a szabadság után. Nyitva hagytuk tehát a kalitka ajtaját, hogy kedve szerint ki- és bejárhasson rajta. Ilyenkor vígan ugrándozott a padlón, keresgélve a padló hézagaiban, azután visszatért a kalitkába, hogy néhány korty vizet igyék vagy egy pár magvat elköltöson. A legyeket is szerette; ezeket rendszeren benyújtottuk neki a kalitka rá-

csain, néha azonban kijött a kalitkából, hogy a kezemből kapkodja el őket; de ezt mindig felette óvatosan tette s a világerő se ült volna a kezemre. Mikor ezek a rovarok fogyó félben voltak s ő ezt észrevette, figyelmeztetőleg csipogott s mintegy a tekintetével mutatta, hogy merre található egyet. A légyvadászatot nagy figyelemmel nézte s haragudott, ha elszalasztottam, örült, ha elfogtam az üldözöttet.

II. Laczi csak nagyon lassan szeli-dült meg; ő is szerette a legyeket, de annyi teketóriát csinált míg egyet elfogott, hogy Bibi az alatt egy tuczatot is lenyelt. Mikor Bibi kiment a kalitkából, Laczi éles füttyökkel jelezte nyugtalanságát, mire a nőtény kedvesen csipogott, mintha azt akarta volna kifejezni: jere te is. De Laczi csak nagyon ritkán mert eleget tenni a meghívásnak, s ha olykor kirepült a kalitkából, többnyire megbánta, mert rendszerint nem talált többé haza. Hiába repült el számtalanszor a kalitka ajtaja előtt, sohasem jutott arra a gondolatra, hogy átlépve a küszöböt, csakhamar visszajut a boldogság honába, a hol Bibi már régóta várja. Egy ízben, a mikor a nőtény megint hasztalanul hívogatta a hímet, egyet gondolt: elrepült a kalitka ajtajáig a hím elé, hogy mintegy vezetőül szolgáljon neki. A mikor Laczi ezt meglátta, odarepült az ajtóhoz és derekasan össze-vissza csípdeste a szegény nőtényt, egészen úgy, a mint a durva férjek megverik feleségöket, ha nem úgy fordulnak a dolgok, a hogy ők kívánják.

Mind a kettő nagyon szerette a fürdőt; nyáron napjában többször is lubiczkoltak a fürdőben. Ha a vízből kifogytak, kapirgálással és csicsergéssel jelezték a hiányt. Bibi nagyon kedvesen tudott fürdeni, a mint hogy minden mozdulata ügyes volt. Legelőször is megkóstolta a vizet, mintha hőmérsékletét

akarná kipróbálni, azután beleereszkedett és vígan lubiczkolt benne, a szárnyaival csapkodott s mindent tele frecskendezett; ha ezen mulatsága közben szóltak hozzá, a lubiczkolást többször ismételte, a míg csak a víz ki nem fogyott.

Laczi nehézkesen lábalt a vízben, csak a fejét mártotta bele s gyorsan kapta vissza.

Madaraink mindent éber figyelemmel kísérték s a legkisebb változást is rögtön észrevették: valami új tárgy azonnal fölkelte csodálkozásukat; színes szalagok, a legombolyított czérna, a muff vagy tollseprű élénk szenzációt keltett bennök.

Később azonban hozzászoktak az ilyesmikhez s nem ijedtek meg, ha az efféle dolgokat újra meglátták s minden baj nélkül mérhettem sárga méterszalaggal a kelmét, vagy porolhattam a könyveket vörös tollseprűvel, a mi azelőtt rendkívül felizgatta őket.

Ha állatok (kutyák, macskák) vagy gyermekek, de különösen ha szakálas férfiak közeledtek feléjük, módfelett megijedtek. Féltek azonkívül a szabadban élő madaraktól is és haragos hangokkal fogadták, ha kalitkájok szomszédságába jöttek, hogy onnan az elszórt magvakat felszedegessék. Azt hiszem, hogy fiatal korukban valami ragadozó madár üldözhetette őket, mert a mikor egy alkalommal a nyitott ablaknál közelökben ültem, hallottam, hogy szárnyaikkal hevesen csapkodnak és ijedten kiáltoznak; eleinte azt gondoltam, hogy talán valami macska férközött hozzájuk, de macskának még az árnyéka se volt a balkonon; a mikor azonban jobban körülnéztem, láttam, hogy fölöttünk egy léghajó úszik: ezt nézték ők ragadozó madárnak s ez okozta ijedtségöket, mely megrémült csipogásban tört ki s a mely mindaddig

nem szünt meg, míg be nem vittem a kalitkát a szobába.

A nyári szünetekben el akarván hagyni a várost, olyanra akartuk bízni madarainkat, a ki szereti az állatokat s azért elvittük őket azokhoz, a kik I. Laczit magukhoz fogadták. De a sok idegen arcz, de különösen a házi gazda hatalmas bajusza borzasztó hatással volt szárnyas barátainkra: mintegy nyolcz napig nem ettek s ha valaki feljök közeledett, azonnal bolond módra megremültek. De a mikor egy hónap mulva visszatettük kalitkájokat balkonunkra, rendkívüli örömmel verdestek szárnyaikkal, s a hím csattogó énekkel ünnepelte a visszatérést, ámbár már néhány nappal azelőtt felhagyott az énekléssel, szeptember vége felé járván az idő.

A következő év nyarán, egy forró délutánon, verebek jöttek és körülröpödték a kalitkát. Bibi egy ideig nyugtalanul fészkelődött s azután egyszerre csak kiszökött azon a keskeny nyíláson, mely a kalitka lécei között maradt. Az egész madársereg azután egy irányban elrepült és Laczi magára maradt, lesújtva e nem várt eseménytől. Nemsokára azonban felocsudott álmélkodásából és hívó hangokat adott. Egész nap hallatszottak a panaszos hangok; éjjel azután elaludt, de már másnap megint csak újult erővel fogott hozzá a hívogatáshoz. Végre sikerült a szökevényt kézre keríteni, a kivel úgy bántunk, mint a bibliai tékozló fiúval.

Nemsokára Bibi új kalitkát kapott, de ezzel korántsem érte be, mert megizlelvén a külső levegőt és a szabadságot, hanggal és pillantással szüntelen esdekelt, hogy nyitnók ki az ajtót, hadd sétálna a szobában. Megtettük neki ezt a szívességet. A madár járt-kelt körülötünk, visszament a kalitkába enni, inni vagy fürdeni; azután megint csak kijött a szobába. Egy napon azután, a mikor

vigyázatlaniságból nyitva maradt a kalitka ajtaja és a szoba ablaka is, Bibi megint elrepült. Hiába hívta vissza a hím kétségbeesett hangon órákon és napokon keresztül, a nőtény csak nem tért vissza.

Egy éve már, hogy a szökevényt egy kicsiny és igen csinos nőténnyel pótoltuk; de ez korántsem oly értelmes, mint a milyen az előbbi volt. Ezt nem szoktattuk kimenőre. Eléggő jó közönségben él II. Laczival, mert felette engedékeny: csak akkor eszik, ha a gazda jóllakott, csak akkor fürdik, ha az úrnak úgy tetszik, és alvásra beéri azzal a helylyel, a mit a zsarnok nagy kegyesen átenged neki. Néha azonban mégis, különösen jelenlétünkben, felbátorodik, dacolni mer a hím fenyegetéseivel s felszál a kalitka legmagasabb polczára, a kiváltságos helyre.

Éjjel sötét helyen tartjuk madarainkat, s reggel fölbredve, csicsérgéssel jelezik, hogy már enni szeretnének. Ha ilyenkor kissé soká várattuk őket, haragra gyulnak s haragjokat éktelen lármával fejezik ki. Ilyenkor azután nem szabad késedelmeskedni. A kalitkát kiviszik a konyhába s a két madár felugrik a legmagasabb polczra, hogy figyelemmel kísérhesse a rendezés művelét minden részében. Az evőedényekbe hulló magvak zaja rendkívül megörvendezteti őket; a friss salátát hangos csicsérgéssel fogadják s a mikor a fürdőedényökben felfrissítik a vizet, felhagynak a zajongással s mozdulatlanul várják, míg beviszik őket az ebédlőbe; ha azonban ez nem történik meg mindjárt, akkor elkezdnek lármázni, mert az ő illemtanukban, úgy látszik, egyenesen meg van tiltva, hogy a konyhában egyenek.

Madaraink nem félnek az asszonyoktól, különösen, ha szelid hangúak és nem gesztikulálnak sokat; de igen is félnek

a férfiaktól, különösen, ha szakálasak. Végül konstatálhatom, hogy mindegyik egyénnek megvan a maga különös jellege és tehetsége. I. Laczi, a csfz, heves, brutális volt, a kit jó bánásmód nem javított meg, hanem csak a megfélemlítés és megfenyítés. II. Laczi, a pinytőke, önző, kevésbé értelmes, magaviseletében csöndes és meggondolt: csak bé-

két és nyugalmat akar a házban. I. Bibi értelmes, szenvedélyes, szabadságszerető, kíváncsi és felette tanulékony volt és minden nap újabb jelét adta pszichikai fejlődésének és hozzájárult ezzel annak a bizonyításához, hogy a madaraknak is van értelmük.

(Fanny Bignon, Revue Scientifique 1894.) SZIGETI JÁNOS.

A magyarországi rovarkárok és a juhtenyésztés.

Újabban a természettudományok szélesebb körű elterjedése a mezőgazdákat sok olyan rovarkárról felvilágosította, a melyet azelőtt részint az abnormis időjárásnak, részint a helytelenül végzett munkának tulajdonítottak.

Hogy tovább ne menjünk, elég ezúttal csak két dolgot főlemlíteni, melyeket eddig az időjárásnak tulajdonítottak s melyek közül mindegyik eléggé ismert a gazdák előtt: *a kőd- és a hőség- okozta gabonakárok.*

A rendetlen időjárás indirekt hatását ugyan nem vonhatjuk kétségbe, a mennyiben a termésre a túlságos sok csapadék csakugyan hatással van, mert elősegíti a sokféle élősdgi gombának elterjedését, melyeknek káros következményeit — sajnos — eléggé ismerik a gazdák.

A rozsda, az üszög, a peronospora, az oidium, megannyi szemmel fogható példa rá, hogy az abnormis időjárásnak mennyi közvetett hatása lehet a kultúr-növények tenyészetére.

Az ekképen megtámadott növényzeten a mulhatlanul bekövetkező meleg időjárás a parazitáknak nagy kiterjedésű elszaporodását még inkább elősegíti s így a felületes elbírálásra a laikus

gazdaközönség hajlandó az érzékekre egyenesen ható kozmikus hatásoknak tulajdonítani a betegségben sýnylódó vetemények hiányos magképződését; nem ismervén a termés sikertelenségének igazi okát: ráfogja egyszerűen, hogy a búzát megrongálta a kőd, vagy a hőség-től megszorult.

Sokkal kevesebb fontosságot tulajdonítottak a gazdák a rosszul teljesített munkának; pedig ez utóbbiban elég racionális ok rejlik, mert a tapasztalás kimutatja, hogy a tökéletlen vetőmag és hiányos munka mennyire képes csökkenteni a termést. Lépten-nyomon észlelhetjük azonban, hogy a kifogástalanul alkalmazott gazdasági eljárásokkal is nagyon alárendelt termést vagyunk csak képesek produkálni.

Az utóbbi években a tudományos vizsgálatok meggyőzték a gazdaközönséget arról is, hogy a gabonanövényeket nemcsak a növényország parazitái sanyargatják, hanem a bogárság is (a sok közül említsük csak a *hesszeni legyet* és a *csikoslábú-buzalegyet*) a legérzékenyebb károkat okozhatja.

A gabonanövényeknek említett két légyellensége bizonyára meg volt azelőtt is, csakhogy a gazdák inkább a régi

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.